

N:o 45.

Af herr J. Eliasson, om afskrifning med ytterligare 20 procent af grundskatterna och motsvarande lindring i rustnings- och roteringsbesvären.

Ehuruväl Kongl. Maj:t, i till Riksdagen aflemnade nådiga propositioner, föreslagit fullföljande af de år 1885 påbörjade eftergifterna af grundskatter samt rustnings- och roteringsbesvären, och det kan anses förhastadt eller förmätet af en enskild motionär, att under sådana förhållanden väcka fråga för vinnande af samma mål, likväl och då det af de kongl. propositionerna inhemtas, att den ämnade afskrifningen och lindringen utgör endast 10 procent, och att såsom vederlag härför ifrågasättes förlängning af beväringens tjänste- och öfningstider, vågar undertecknad härigenom draga frågan om ökad afskrifning å grundskatterna, samt lindring i rustnings- och roteringsbesvären, utan vederlag, under Riksdagens förnyade pröfning.

I den motion, angående en ökad afskrifning å de på viss jord hvilande grundskatter, som af mig till sistlidne års Riksdag afgafs, sökte jag angifva motiven för en sådan framställning, och dessa tillåter jag mig att äfven nu återropa; men vågar dessutom anföra några andra skäl.

Rättvisa medborgare emellan, är ju ett mål, som är eftersträfvansvärdt för en hvar, han må vara rik eller fattig, hög eller låg. Vår svenska lagstiftning och lagskipning går obestriddligen ock i den riktningen, att rättvisa en hvar vederfares. Lagstiftningens sträfvan har visat sig äfven vara,

att motverka allt förtryck, samt vidtagandet af åtgärder för samhällets väl och bestånd.

Men i fråga om skattefördelning, då hör rättvisan till undantagen. Det är af begge statsmagterna erkänt, att grundskatterna äro skatter, och att de äro sekelgamla orättvisor, men ändock söker mången, med stöd af skäl, som blifvit vederlagda, att motverka dessa skatters upphörande eller minskning.

Om rättigheter och skyldigheter stå i förhållande till hvarandra så länge grundskatterna bibehållas, om det kan gå i all framtid att förhindra en skattereform, och om det för bibehållandet af fäderneslandets inre lugn och sunda utveckling kan vara fördelaktigt att ändringar af beskattningsorättvisorna motverkas längre än hvad nödigt är, derom kan den, som fått något intryck vid betraktandet af rådande förhållanden, blifva en tvifflare.

Ser man något närmare på huru rättigheter och skyldigheter gestalta sig för invånarne i städerna och på landsbygden, både förr och nu, så kan antagligen den som vill vara upprigtig icke undgå att om ock tyst erkänna, det landsbygdens befolkning, och synnerligen innehafvarne af skattejord, blifvit i alla tider af statsmagterna styfmoderligt behandlade. När man märker sådant, frestas man lätt att fråga sig, om landsbygdens invånare förtjent att så bemötas. I äldre tider fingo städerna privilegier, hvilka ännu bibehållas, under det att större delen af landsbygdens befolkning genom skatter och pålagor utarmades. På senare tid hafva städernas förmånsrätter ökats, och detta på landsbygdsbefolkningens bekostnad; hvar emot de rättigheter som jordbrukets idkare varit tillerkände för åtagna skyldigheter, hafva af statsmagterna blifvit slojade, oaktadt att dessa skyldigheter blifvit fullgjorda öfver och icke under. Om allt detta heter det nu, som förut, att det icke hvarken kan eller får ändras utan att en ökning sker i uppoffringarna för fäderneslandets försvar. Rättvisa kan icke få ega rum utan att förhöjda skyldigheter i andra afseenden åläggas.

Mången skall troligen anse dessa uttalanden obefogade, och under sådan förutsättning vill jag här tillåta mig att något närmare yttra mig derom, på samma gång som jag vågar påpeka några omständigheter, hvilka, efter mitt förmenande, torde vara förtjenta att uppmärksammas.

Att städerna, såväl i äldre som senare tider, fått företrädesrättigheter och skattelindringar som ej kommit landsbygden i allmänhet till godo, är en känd sak, och borde efter min tanke af städernas invånare och representanter värderas samt mana till eftergifter å landsbygdens skatter; men

i stället söker man dölja det förra och motverka det senare. Sådant får icke tagas i betraktande nu för tiden. Att städernas jord är till större delen nära nog fri från grundskatter, att städernas invånare ega i allmänhet mer än dubbelt så stor politisk rösträtt som landsbygdens, att staten underhåller skolor endast i städerna för den högre bildningen, och att städernas befolkning för sina kommunala behof få använda en vinst utaf bränvinsförsäljningen som öfverstiger 3,000,000 kronor årligen, hvarförutom vissa städer hafva tolagsersättningar uppgående för närvarande till omkring 2,000,000 kronor om året, äro likväl inga små förmåner. Dessa och äfven andra företrädesrättigheter, lockar en stor del af landsbygdsbefolkningen in till städerna, hvarigenom dessa tillväxa i en uti mer än ett afseende törhända oroväckande grad. Man kan gerna icke säga annat, när af statistiken inhemtas, att folkmängden i städerna under åren 1805—1887 ökats med 263 procent, då deremot numerären af landsbygdens invånare under samma tid stigit med icke fullt 79 procent. Man kan äfven få anledning till oro för framtiden, när man ser att laster och brott i städerna äro så många emot hvad de äro å landet. År 1887 utgjorde de sakfäldes antal, på hvarje 100,000 invånare, för gröfre brott: i Stockholm 135,8, i öfriga städer 102,9 och å landsbygden 21, samt för ringare brott: i Stockholm 329, i öfriga städer 565,4 och å landsbygden 71,4. Förseelsernas antal uppgick i Stockholm till 3,945, i öfriga städer till 2,307 och å landsbygden till 69,3, på 100,000 innevånare. När man ser dessa siffror, hemtade från Sveriges officiella statistik, kan man våga påstå, det landsbefolkningen är mera laglydig än städernas invånare, och bör man då ifrå för att städerna än mer i folkmängd tillväxa, hvilket, efter min tanke, blir den oundvikliga följderna om ej landsbefolkningens skatter minskas.

Hvad som förefaller mig oemotsägligt är, att grundskatterna i vårt land icke ålagts och bibehållits med aktgifvande på rättvisans kraf, och ej heller lämpats efter skatteförmågan. De äro att anse såsom lemningar från förtryckets tidehvarf, och hvad som gör dem förhatlige är, efter min uppfattning, att skatter och skyldigheter, som samtidigt med grundskatterna eller förut voro den nu privilegierade jorden pålagda, under tidernas lopp upphört. För både det ypperligare och allmänna frälset samt större delen af städernas jord, hafva skatter och skyldigheter i äldre tider utgjorts, som numera icke finnas till, och när dessa fått upphöra utan vederlag, så kräfver, efter min tanke, den enklaste rättvisa, att, endast af detta skäl, de nuvarande grundskatterna äfven utan vederlag afskaffas.

Huru det gått för den privilegierade jordens innehafvare att blifva

befriade från onera och skyldigheter, och huruvida en dylik befrielse varit öfverensstämmande med gällande lagar, samt under hvilka förhållanden grundskatterna ålagts, det torde, med anledning af det nämnda, förtjena beaktande. Från äldre tider har svenska folket haft rätt att sig beskatta; men att Sveriges skattejordegare åtagit sig grundskatterna, under förutsättning att annan jord skulle vara skattefri, det har ingen kunnat påstå. Ser man på huru t. ex. mantalsröntan tillkommit, då mötes man med den upplysning, att alla dess titlars uppkomst icke skett i öfverensstämmelse med lagarna om folkets beskattningsrätt. Den så kallade landt-tågsgården beviljades visserligen några gånger, men endast för ett år eller två, och alltid till krigs fortsättande, men aldrig såsom en ständig skatt, ehuru den blifvit det, och hvarigenom skattejordens innehafvare, i århundraden efteråt, måst skatta till staten för Sveriges krig, som afslutats för mer än 240 år sedan, och fastän dessa krig icke uppkommit eller utförts för skattejordegares skull och deras enskilda nytta, utan för hela landets. Rusttjensten stadgades år 1285, således långt före jordeboks- och mantalsröntornas införande, och emot erhållande af frälsemannarätt, men fastän lagarne förbjödo Konungen att minska kronans inkomster, infördes säterifriheten. I en senare tid eftergafs rusttjensten helt och hållet, utan medgifvande från öfrige skattdragandes sida och under tider då fäderneslandets försvar kräfde rusttjenstens fullgörande. Roteringsen åtog emot åtnjutande af frihet från all annan utskrifning, men dermed har motsatsen inträffat. Roteringskyldigheterna växa, och den för detta onus kontraktenslignigt betingade friheten är alldeles borttagen. Sammanställas alla dessa förhållanden, då torde man berättigas till det uttalande, att grundskatterna äro icke inbillade utan verkliga orättvisor.

Utan allt afseende härvid torde ej heller böra lemnas slöseriet, miss-hushållningen och förlänningarne i Drottning Christinas regeringstid, hvarunder en del af grundskatterna infördes och vunno häfd. Historien har derom åt efterverlden förvarat åtskilligt, som står i sammanhang med skattefrihet för en del, och skatteförtryck för andra. Så heter det, att antalet af dem hvilka Drottningen som myndig upphöjde till adligt, friherrligt och greffligt stånd, gränsar till det otroliga. Före henne funnos 4 grefveätter; hon tillskapade ytterligare 17. Före henne funnos 9 friherrliga ätter; hon tillskapade ytterligare 47. Före henne funnos 321 adliga nummer; hon tillskapade ytterligare 363. Till underhåll åt alla dessa bortskänktes många tusen kronogods och skatteräntor, hvarigenom adeln än mera stärktes, samt kronan och ofrälseståndet försvagades. Det säges ock,

att Drottningen, utan att någon gång hafva varit i verkligt tryckande belägenhet, sålde gods och räntor för ungefärligen 8,000,000 kronor efter nuvarande myntfot, att historien ej kan uppgifva några för fäderneslandet nyttiga och hedrande inrättningar, som genom dessa medel främjades, att tvärt om de till större delen bortslösades på främlingar, gunstlingar och hofnöjen, att 8,816 hemman blifvit sålda och 22,284 hemman under olika former bortgifna, att de flesta af dem öfvergått till frälse natur, att 43,645 hela hemman, vid slutet af Drottningens regering, voro i frälseståndets hand, samt att många städer genom förläningar bekommit vid den stora kronogodssköflingen större eller mindre delar af sin nu innehafvande jord. När man får kännedom om sådant, kan man icke undgå att besinna huru de öfriga af Sveriges invånare hade det stäldt. Att skatteförhållanden, som då infördes skola nu gälla för skattejorden, det förefaller mig orättvist.

Det torde äfven förtjena uppmärksamhet, att skatt till staten är nödvändig för dess bestånd, och om detta bestånd är till nytta och säkerhet för den ofrälse egendomens innehafvare, så är det på samma gång äfven för den privilegierade jordens. Statens utgifter äro ock obestriddigen för nutidens, icke forntidens behof. Skatterna till staten böra ju då icke rätta sig efter förhållanden som för århundraden sedan försvunnit. Andra skatter än grundskatterna lämpa sig ock efter nutidens omständigheter. Någotdera måste ju då vara orättvist. Med stöd af historiens vittnesbörd, kan man ock våga säga, att de som nu ega den jord för hvilken de största skatterna erläggas, eller deras företrädare, icke gjort samhället något ondt, hvarför de och deras efterkommande i everldeliga tider böra genom beskattning bestraffas. När så är, synes det mig vara nog, att grundskatterna utgjorts så länge som skett.

Men det är egentligen den långa tiden hvarunder skatterna utgjorts, som anföres såsom ett hufvudskäl emot skatteafskrifningen. Man torde dock dervid böra tänka på, huru det gått med tionden och med rusttjensten. Begge dessa onera hade likväl utgjorts under längre tid än en del af nuvarande grundskatter, och ändock minskades och upphörde de, till och med utan vederbörandes hörande. Det borde icke heller undgå uppmärksamheten, att qvarnräntan, tackjernstionden, en del af bergverkstionden, hammarskattsjernet samt skatte- och hyttegäljersafgifterna, m. fl., också voro gamla skatter, men icke desto mindre fingo de försvinna.

För att visa, det beskattningen till staten för fastighet icke står i förhållande till förmågan att bära skatter, tillåter jag mig att från senaste skatteregleringskomiténs tabeller anföra några siffror.

Enligt nämnda tabeller utgjorde 1878 skatterna till staten, på hvarje 1,000 kronors fastighetstaxeringsvärde:

För samtliga skattehemman i hela riket, hvilkas taxeringsvärde uppgick till 1,119,018,673 kr.	kr.	7:	79
För samtliga egendomar af frälse natur, med ett taxeringsvärde af 610,413,275 kr.	»	2:	90
Och deraf för säterier och ladugårdar, taxerade till 133,966,911 kr.	»	—	61
För fastigheter ej i jordeboken upptagna, hvilkas sammanlagda taxeringsvärde utgjorde 174,064,117 kr.	»	—	50
För städernas bevillningsskyldiga fastigheter, taxerade till ett värde af 641,878,565 kr.	»	—	59
Såsom en motsats härtill vill jag anförä den roterade skattejorden i Upsala län, med ett taxeringsvärde af 14,183,433 kr., hvars skatter till staten i medeltal utgjorde	»	21:	93

Sammanlagda skatterna till staten, i grundskatter och bevillning, utgjorde 1878:

Från landsbygden af i jordeboken upptagen fastighet	kr.	10,749,248:	89
Af andra beskattningsföremål	»	815,976:	20
Från städerna	»	2,122,659:	98

Ser man på bevillningen efter 2:dra artikeln särskildt, hvilken ju kan anses som mätare af skatteförmågan, så visar sig att denna bevillning utgjorde 1878:

Från städerna	kr.	1,885,988:	80
Från landsbygden	»	1,367,558:	11

Af sammandraget öfver 1888 års bevillning upplyses, att denna för nyssnämnde år uppgick:

Från städerna till	kr.	2,342,637:	13
Från landsbygden	»	1,526,435:	11

Skatteförmågan har efter min tanke således ökats under denna tid, för städerna med 23 och för landsbygden med 11,5 procent.

Dessa siffror tyckas mig ådagalägga huru skatterna till staten äro fördelade. De bevisa att rättigheter och skyldigheter icke stå i förhållande till hvarandra, synnerligen om man dervid tager i betraktande de stats-

bidrag som städerna åtnjuta i tolag och bränvinsvinst, hvarigenom dessa bli alldeles skattefria. De bevisa ock att skatterna tarfva en snar och genomgripande reform.

Såsom skäl emot en vidare afskrifning å grundskatterna, samt lindring i rustnings- och roteringsskyldigheterna, anföres ofta, att nuvarande skattejordegare fått förut en tillräcklig vinst genom den 1885 beslutade afskrifningen och lindringarne. Med anledning häraf vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att denna vinst är mera skenbar än verklig. Före 1855 utgjordes det hufvudsakligaste af jordeboks- och hemmantalsrätternas, jemte kronotionden, i spanmål, och denna säd hade ränte- och kronotiondegifvarne rätt att leverera in natura eller lösa efter årets markegång. Efter 1855 vore ränte- och tiondegifvare skyldige att lösa nämnda skatter efter medelmarkegången; men 1869 sattes ett fast och oföränderligt pris för framtiden, som för Upsala län, det obestriddigen mest skattetryckta, uppgår till 2 kronor 2 öre pr kubikfot råg och korn. Ser man nu på samma läns markegångstaxor för de senare åren, så visa dessa ett pris för år 1886 af 1: 51,5, för år 1887 af 1: 14,5, för år 1888 af 1: 66 och för 1889 af 1: 86, eller ett medelpris under dessa år af 1 krona 54,5 öre, allt pr kubikfot. När efter afskrifningen lösningspriset är 1 krona 41,4 öre kubikfoten, så är ju i verkligheten, under de år som gått, afskrifningen ganska måttlig, eller 13,1 öre pr kubikfot, och efter min tanke alldeles icke afundsvärd för Upsala län, samt antagligen ej heller för andra.

Likaså är förhållandet med lindringen i roteringskostnaden. Denna är beräknad vid Uplands regemente till 180 kronor pr rote, efter hvilket belopp ersättning från staten åtnjutes. Årliga afgiften för vakanta rotar vid detta regemente har ock senast utgjort 180 kronor; men kontrakten här om hafva under sistledet år uppsagts, och vakansafgiften höjts till 200 kronor. Mången förmodade att ingen rote härpå skulle ingå, men så blef icke förhållandet, och detta tyckes mig bevisa, att roteringsbördan allaredan ökats. Huru det då är ställt med 30 procentslindringen, det torde efter mitt förmenande enhvar kunna inse.

Ett annat skäl emot all grundskatteafskrifning och lindring lyder så, att då en stor del af den svenska jorden varit kronans, och vid skatteköpens afslutande köparen ingått på att för everldeliga tider utgöra de onera som fastigheten då ålåg, så kan skatteafskrifningen icke anses annat än som en gåfva. Man tror att det så kallade Helgeandsholmsbeslutet 1282 är obestriddigt äkta. Man glömmer hvad historien vittnar om, att de äldsta skatteförsäljningar af kronohemman i större skala företogos i slutet 16:de århun-

dradet, med anledning af det ständiga penningebehofvet, hvori kronan genom konung Johan den tredjes misshushållning råkade. Man förbiser att ganska många skatteköp skedde under konung Carl den tolfte regeringstid. Man vill icke tänka på, huru förmågan att bära skatter förändrats, sedan grundskatterna pålades. Man besinnar ej huru många slags skatter sedan den tiden försvunnit. Man tager ej i ringaste betraktande, att de under senare tid gjorda skatteköpen äro ett ytterst ringa fåtal, och man gillar gerna för sitt motstånd, hvad som klandras hos andra, att hemta grundsatser från ett och slutsatser från annat håll. Att en mängd oskyldige skola lida för ett fåtal skyldige, det söker man försvara.

Emot Kongl. Maj:ts förslag, som afser afskrifning mot vilkor af ökad tjänste- och öfningstid för beväringen, torde det, efter mitt förmenande, icke saknas skäl, dels deri, att den 1885 antagna värnpligtslagen ännu icke trädt i sin fulla tillämpning, dels ock, att det ännu saknas tillräcklig erfarenhet om den utsträckta värnpligten medfört någon förökning af värnpligtiges emigration. I senare fallet hafva uppgifter varit synliga, enligt hvilka till Kongl. Maj:t ingifvits ansökningar om befrielse från värnpligten, för utflyttning till främmande länder, för 4,582 under år 1887 och 7,953 under år 1888. Sammankoppling af dessa frågor 1873 har ganska mycket klandrats, och det synes mig för den skull ej vara så särdeles eftersträfvansvärdt att än en gång försöka dermed.

Om det icke kan förnekas, att skattejorden å landet innehafves af en arbetsam, torftig, försakande och laglydig befolkning, och om det erkännes, att kärlek till fädernesland och en fädernearfd torfva hos denna befolkning varit stor, samt om man icke vill blunda för tidens tecken, så torde något böra göras för att lätta bördorna för dem som tryckas af grundskatter. En minskad och allt för hårdt, i förhållande till andra, skattetryckt befolkning å landsbygden nedsätter ock landets produktionsförmåga och ökar på samma gång ännu mera lusten att inflytta till städerna eller emigrera.

Af dessa skäl tillåter jag mig föreslå, det Riksdagen beslutar,

att, från och med år 1891, den nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter som är stadgad i kongl. kungörelsen den 5 juni 1885, må förändras från 30 till 50 procent; — och

att, äfven från och med år 1891, den i lagen den

5 juni 1885 bestämda lindring af rustnings- och roteringsskyldigheten, må ökas från 30 till 50 procent, samt att Riksdagen beviljar erforderligt anslag för detta ändamål.

Om remiss till statsutskottet anhålles.

Stockholm den 21 januari 1890.

Jan Eliasson

från Upsala län.

Häri instämma:

Alfred Kihlberg.

L. P. Mallmin.

K. E. Holmgren.
